

ISSN 2029-7378

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**“PRACTICE AND RESEARCH IN PRIVATE
AND PUBLIC SECTOR – 2012”**

Conference Proceedings

Vilnius, 2012

ORGANIZED BY

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY
Faculty of Economics and Finance Management

IN COOPERATION WITH

BELARUSIAN STATE UNIVERSITY
Faculty of International Relations

TALLINN UNIVERSITY OF
TECHNOLOGY
Tallinn School of Economics and
Business Administration

RIGA TECHNICAL UNIVERSITY
Faculty of Engineering Economics and
Management

WARSAW SCHOOL OF ECONOMICS

KROK UNIVERSITY (UKRAINE)
Economics and Entrepreneurship Faculty

CONFERENCE PROCEEDINGS CONTAIN FULL PAPERS FROM SECTIONS:

Business and Finances; Public Economy and International Relations; Economics and Financial Markets;

INTERNATIONAL SCIENTIFIC COMMITTEE

Chairman

Prof. Dr. R. Žitkienė (Lithuania)

Co-Chairs:

Prof. Habil. Dr. T. Dołęgowski (Poland)

Prof. Dr. N. Lace (Latvia)

Prof. Dr. I. Radionova (Ukraine)

Assoc. Prof. Dr. T. Polajeva (Estonia)

Assoc. Prof. Dr. V. Ostroga (Belarus)

All papers are peer reviewed.

Language is not edited.

Members

Prof. Habil. Dr. K. Angelov (Bulgaria)

Prof. Habil. Dr. O.G. Rakauskienė (Lithuania)

Prof. Dr. F. Garcia (Spain)

Prof. Dr. D. Jurevičienė (Lithuania)

Prof. Dr. E. Kazlauskienė (Lithuania)

Prof. Dr. A. Laurinavičius (Lithuania)

Prof. Dr. I. Mačerinskienė (Lithuania)

Prof. Dr. A. Miškinis (Lithuania)

Prof. Dr. F. Reganati (Italy)

Prof. Dr. N. Volgina (Russia)

Assoc. Prof. Dr. A. Dobravolskas (Lithuania)

Assoc. Prof. Dr. G. Fragidis (Greece)

Assoc. Prof. Dr. J. Kuzmina (Latvia)

Assoc. Prof. Dr. A. Nikolova (Bulgaria)

Assoc. Prof. Dr. A. Temichev (Belarus)

Assoc. Prof. Dr. I. Šimberova (Czech Republic)

Assoc. Prof. Dr. E. Šubertova (Slovakia)

ORGANIZING COMMITTEE

Chairmans:

Prof. Dr. D. Jurevičienė (Lithuania)

M. Laurinaitis (Lithuania)

Members:

Prof. Dr. R. Kanapickienė (Lithuania)

Prof. Dr. R. Tamošiūnienė (Lithuania)

Dr. J. Seiranov (Lithuania)

R. Aleknavičiūtė (Lithuania)

G. Aleknavičiūtė (Lithuania)

Ž. Savickaitė (Lithuania)

V. Skvarciany (Lithuania)

S. Survilaitė (Lithuania)

ECONOMICS AND FINANCIAL MARKETS

D. Ādmīdiņš, J. Zvanītājs	384
THE EFFECT OF LENDING ON THE HOUSING MARKET IN LATVIA	
E. Bikas, M. Buta	396
STRUCTURED SECURITIES PHENOMENA IN LITHUANIA	
T. Gudaitis	
„GYVENIMO CIKLO“ IR „GYVENIMO STILIAUS“ FONDŲ SISTEMŲ INVESTAVIMO STRATEGIJŲ VERTINIMAS PRIVAČIŲ ANTROS PAKOPOS PENSIJŲ FONDŲ SISTEMOS KONTEKSTE	406
“LIFE CYCLE” AND “LIFE STYLE” FUNDS’ INVESTMENT STRATEGY EVALUATION IN THE FULLY FUNDED 2ND PILLAR PENSION SYSTEM’S CONTEXT	
R. Jasinavičius, V. Ganiprauskas	
LIETUVOS PAGRINDINIŲ PAJAMŲ IR SOCIALINIŲ IŠMOKŲ VERTĖS KITIMO TYRIMAS	417
RESEARCH OF LITHUANIAN MAIN INCOME AND SOCIAL BENEFITS VALUE CHANGE	
D. Kurtinaitytė – Venediktovienė, E. Zupkaitienė	
INDIVIDUALIOS VEIKLOS PROBLEMATIKA	431
THE PROBLEMS OF INDIVIDUAL ACTIVITY	
A. Lezgovko, D. Jablonskienė	
LIETUVOS GYVYBĖS DRAUDIMO SEKTORIAUS PLĖTROS PERSPEKTYVOS	441
LOOKOUT OF DEVELOPMENT OF LIFE INSURANCE IN LITHUANIA	
R. Liepina, I. Lapina, J. Mazais	453
ROLE OF CONFORMITY ASSESSMENT IN GLOBAL MARKET	

LIETUVOS GYVYBĖS DRAUDIMO SEKTORIAUS PLĖTROS PERSPEKTYVOS

Aleksandra Lezgovko¹, Danguolė Jablonskienė²

Mykolo Romerio Universitetas

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva

El. paštas: ¹aleksandra@draudimas.com, ²danguole.j@benefitadraudimas.lt

Anotacija: Lietuvoje, kaip ir bet kurioje besivystančios ekonomikos valstybėje, finansinės paslaugos įgauna vis svarbesnę reikšmę. Susidarius sudėtingai SoDros (socialinio aprūpinimo sistemos) padėčiai, žmonės vis labiau supranta, kad savo ateitimi reikia rūpintis patiems. Gyvybės draudimas yra puiki priemonė užtikrinti žmogui ir jo šeimai finansinę paramą nelaimės atveju, sutaupyti norimą sumą vaikų studijoms bei aprūpintai senatvei.

Gyvybės draudimo bendrovės siūlo įvairias gyvybės, sveikatos draudimo paslaugas bei sudaro puikias galimybes pritaikyti jas kiekvieno gyventojų poreikiams. Gyvybės draudimo rinkoje kartais susikerta draudikų, draudėjų, tarpininkų bei valstybės interesai, tačiau visi turi bendrą tikslą – suteikti žmogui finansinę paramą ir užtikrinti ramią senatvę. Modernizuoto pasaulio laikais gyvybės draudimas atlieka ne tik garantines funkcijas, bendrai būdingas draudimui, bet ir tampa svarbiu sektoriumi, teikiančiu finansines ir investicines paslaugas. Atsižvelgiant į istorines tendencijas matome, kad daugelis gyvybės draudimo rodiklių yra bendros ekonominės grandinės dalis, patirianti pakilimus bei nuosmukius.

Šiuo metu šalies ekonomikai itin didelį poveikį turėjo „nelaukta užklupusi“ krizė, tačiau ir prieš ją Lietuva dar nebuvo pasiekusi tokių rinkos išsivystymo rodiklių, kurie vyrauja Vakarų šalyse. Gyvybės draudimo rinka, susidūrusi su ekonomikos krize, turėjo įveikti daugybę iškilusių problemų ir rasti būdų, kaip stabilizuotis.

Kita vertus, ikikriziniu laikotarpiu buvo tolygus gyvybės draudimo rinkos augimas. Šiam augimui įtakos turėjo auganti ekonomika ir dėl to kylanti visuomenės gerovė. Autorių nuomone, vienas pagrindinių ekonominės aplinkos veiksnių, veikiančių rinkos vystimąsi, yra gyventojų finansinė padėtis. Nors Lietuvoje valstybė ir skatina ilgalaikį taupymą įvesdama lengvatas asmenims, pasirašiusiems gyvybės draudimo sutartis, to akivaizdžiai nepakanka. Gyventojų vidutinių pajamų mažėjimas neskatina gyvybės draudimo rinkos vystimosi. Rinkos vystimuisi didelę įtaką turi ir nedarbo šalyje didėjimas. Prasidėjus sunkmečiui, nedarbas šalyje 2010 – 2011 metais siekė net apie 18 proc. Todėl siekiant tolygios gyvybės draudimo rinkos plėtros būtina gerinti ekonominę šalies aplinką, kuri visų pirma siejama su gyventojų vidutinių pajamų didėjimu ir nedarbo šalyje mažinimu.

Pagrindiniai žodžiai: draudimas, draudimo sistema, draudimo rinka, gyvybės draudimas, ekonominiai rodikliai.

Ivadas

Šiame straipsnyje aptarsime Lietuvos gyvybės draudimo rinkos formavimąsi, vystimąsi, jos ypatumus, skirtumus, lyginant su kitomis ES šalimis. Lietuvos draudimo rinkai didžiulę įtaką turėjo ir tebeturi Sovietų Sąjungos palikimas. Lietuvos buvimo Sovietų Sąjungoje laikais žmogui buvo teigiama, kad jo ateitimi visiškai pasirūpins valstybė. Kurį laiką tai puikiai veikė. Tačiau dabar yra susidariusi tokia padėtis, kai valstybė jau nebegali suteikti savo piliečiams stabilių socialinių garantijų, kurios užtikrintų normalų pragyvenimo lygį. Gyvybės draudimo specialistai deda didžiules švietėjiško pobūdžio pastangas tam, kad išaiškintų žmonėms būtinybę savo ateitimi rūpintis patiems. Daugelis žmonių yra nusivylę nestabilia ekonomika, dideliu nedarbu šalyje, mažėjančiomis pajamomis vienam gyventojui, todėl dar ne visi tiki ir naudojami draudimo kompanijų siūlomomis ir puikiai veikiančiomis paslaugomis. 2003 m. rugsėjo 1 d. prasidėjusi Pensijų sistemos reforma taip pat iki šiol vertinama gana priešaringai. Nepaisant to, kad Vyriausybės politika pensinių fondų atžvilgiu nėra vientisa ir leidžianti sklandžiai vykti reformai, vis daugėja žmonių, suprantančių privačių pensinių fondų bei gyvybės draudimo naudą.

Didelių problemų valstybiniam socialiniam aprūpinimui teikia prastėjanti demografinė padėtis ir didelė emigracija šalyje. Mažėja darbingo amžiaus žmonių, kurių mokami mokesčiai padeda užtikrinti socialines garantijas nedirbantiems. Tai verčia labai rimtai susirūpinti savo ir savo vaikų ateitimi.

Straipsnyje nagrinėsime, kokie veiksniai daro įtaką gyvybės draudimo rinkos vystimuisi ir aptarsime jos perspektyvas, apžvelgsime draudimo kompanijų veiklą Lietuvoje bei analizuosime gyvybės draudimo rodiklius.

Temos problema ir aktualumas. Tema yra ypatingai aktuali dėl demografinės padėties Lietuvoje bei didžiulę krizę patiriančios Lietuvos socialinės apsaugos sistemos. Gyvybės draudimas yra puiki priemonė sukurti žmogui ir jo šeimai papildomas socialines garantijas. Tai ir finansinė parama nelaimės ar ligos atveju, ir galimybė sukaupti lėšas, reikalingas vaikų mokslams, taip pat galimybė suformuoti solidžią senatvės pensiją. Nepaisant to, draudimo tankis¹⁴ Lietuvoje siekia apie 428 Lt, o Europos Sąjungoje – net 3982 Lt. Išsivysčiusiose Vakarų šalyse yra visiškai natūralu

¹⁴ pasirašytų draudimo bruto įmokų dalis, tenkanti vienam šalies gyventojui

ir suprantama tik gimusiam vaikui sudaryti gyvybės draudimo ar pensinio kaupimo sutartį. Lietuvoje vis dar dažnai laukiama, kad savo piliečiais pasirūpintų valstybė.

Straipsnio tikslas – nustatyti ir išanalizuoti dabartines gyvybės draudimo tendencijas bei perspektyvas bei įvertinti gyvybės draudimo rinkos situaciją Lietuvoje ir numatyti ateities perspektyvas.

Straipsnio uždaviniai:

1. Išanalizuoti pagrindinių Lietuvos gyvybės draudimo rodiklių raidą.
2. Aptarti Lietuvos gyvybės draudimo rinkos formavimosi ypatumus.
3. Pateikti Lietuvos gyvybės draudimo rinkos analizę.
4. Aptarti Lietuvos gyvybės draudimo rinkos perspektyvas.

Tyrimo objektas – Lietuvos gyvybės draudimo rinka.

Tyrimo metodai: statistinių duomenų analizė, lyginamoji analizė, kiekybinės analizės metodas, mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas.

Gyvybės draudimo samprata ir reikšmė

Daugelyje valstybių gyvybės draudimo sutartis yra vienas svarbiausių šeimos pirkinį, tokių kaip santuokos liudijimas, vaikų gimimo liudijimai ar testamentai. Gyvybės draudimo sutartis Vakarų šalyse vertinama kaip moralinės atsakomybės už savo paties ir šeimos gyvenimą raiška. Tačiau gyvybės draudimas naudingas ne tik šeimose gyvenantiems žmonėms: gyvybės draudimo sutartis bet kuriam asmeniui užtikrina finansinio saugumo jausmą bet kuriuo atveju, o jei gyvenimo aplinkybės kartais susiklosto nepalankiai, gyvybės draudimo sutartis gali tapti vieninteliu išsigelbėjimu.

Ben G. Baldwin (The life insurance Investment advisor) teigia, kad kiekvienas asmuo su amžiumi privalo turėti sukauptus „kapitalo ratus“. Pasak finansų eksperto Charles B. Norton, dabartis yra „matoma ir jaučiama“, o ateitis ne, todėl negalima gyventi situacijoje „nuo rankos į burną“, kadangi esame priklausomi nuo aplinkos, kurios pokyčių negalime numatyti, tuo labiau apsisaugoti nesiimant atitinkamų priemonių. Todėl žmogui esant produktyviame ir darbingame gyvenimo periode, paprastai esame pajėgūs išlaikyti save ir savo šeimą turint galimybę dirbti ir uždirbti pajamas, tačiau ši galimybė nėra apsaugota ir nuolat egzistuoja tikimybė jos netekti dėl daugelio neretai nuo mūsų nepriklausančių įvykių (invalidumas, liga, bedarbystė, mirtis ir kt.). Todėl besąlygiškai rekomenduojama kaupti vadinamus „kapitalo ratus“, kurie užtikrintų pajamas, ir negyventi „nuo rankos į burną“ jeigu tikimybė dirbti būtų prarasta. Pabrėžtina tai, kad dėl ateities vartojimo maksimaliai riboti dabartinį vartojimą ir atsisakyti nebūtinų mokesčių, kas padėtų greičiau pasiekti nepriklausomybę nuo darbo ir suteiktų galimybę dirbti tik savo malonumui.

Iškalbingas gyvybės draudimo pavyzdžiu laikytinas atvejis, kada asmuo draudimo sutartimi užsitikrina ir pinigines lėšas ateičiai, ir kartu apsaugo save ir savo šeimą nuo neigiamų asmeninių finansinių padarinių nelaimingo atsitikimo, ligos ar mirties atveju. Lietuvoje gyvybės draudimas dažnai suprantamas kaip piniginis išmokėjimas artimiesiems po apdraustojo mirties. Tačiau tai – gana siauro mąstymo ir mažai apšviestos visuomenės bruožas. Iš tiesų jis yra ženkliai naudingesnis. Pirmiausiai – suteikia saugumo jausmą. Žinoma, gyvybės draudimas neišsprendžia daugelio žmogaus problemų, tačiau pasiteisina tuomet, kai labiausiai reikia materialinės pagalbos.

Gyvybės draudimo rūšies pasirinkimas priklauso nuo kiekvieno individo: jo poreikių, vertybių, gebėjimo investuoti bei, žinoma, nuo to, kokio galutinio rezultato ar užtikrinimo jis siekia.

Nagrinėjant Lietuvos situaciją, pastebėta, jog praėjusiais metais Lietuvoje buvo sudaryta 67,3 tūkst. gyvybės draudimo sutarčių. Investicinis gyvybės draudimas sudarė beveik 47 proc. visų pasirašytų sutarčių, tradicinis kaupiamasis gyvybės draudimas - 14 proc., o rizikinis gyvybės draudimas - 39 proc. Pasak specialistų, rizikinis gyvybės draudimas Lietuvoje ima populiarėti, tačiau dar ne tokiais tempais kaip Europoje.

Situacija gyvybės draudimo rinkoje Lietuvoje

Šiuo metu Lietuvos rinkoje yra 10 draudikų, vykdančių gyvybės draudimo veiklą: UAGDPB „Aviva Lietuva“, UAB „Bonum Publicum“, ERGO Life Insurance SE, UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“, UAB „SEB gyvybės draudimas“, „Amplico Life Pierwsze Amerykansko-Polskie Towarzystwo Ubezpieczen Na Zycie i Reasekuracjii“ (Metlife) Spolka Akcyjna filialas, Compensa Life Vienna Insurance Group SE Lietuvos filialas, Mandatum Life Insurance Baltic SE Lietuvos filialas, Nordea Life Assurance Finland Ltd ir Swedbank Life Insurance SE Lietuvos filialas.

Iš eilės dvejus metus mažėjusi, 2010 m. gyvybės draudimo rinka Lietuvoje pradėjo atsigauti. 2010 m. dominavo tradicinio gyvybės draudimo sutartys, suteikiančios didesnę apsaugą neramumų finansų rinkose metu. Pastebėta, kad paskutiniaisiais 2010 m. mėnesiais pradėjo daugėti investicinio gyvybės draudimo sutarčių. Manoma, kad tam didžiausią įtaką turėjo finansų rinkų ir ekonomikos atsigavimas, todėl gyventojai prisiminė investicinio gyvybės draudimo produktus, galinčius pasiūlyti ne tik draudimo apsaugą, bet ir didesnę grąžą. Gerėjo verslo subjektų finansinė būklė, todėl darbdaviai šį draudimo produktą vėl naudojo kaip darbuotojų motyvavimo priemonę. Auganti rinka padidino gyvybės draudimo įmokų apimtį, o tai reikšmingą įtaką turėjo draudikų veiklos pelningumo rodikliams, nes padidėjo vidutinis pelnas iš investicinės veiklos.

2010 m. gyvybės draudimo rinkoje buvo sudaryta 73,7 tūkst. draudimo sutarčių, t.y. 4,8 proc. daugiau nei 2009 m. Gyvybės draudimo sutartys yra ilgalaikės, galiojančių sutarčių skaičius

2010 m. pabaigoje siekė 423,7 tūkst., t.y. 2,5 proc. daugiau nei 2009 m. pabaigoje. Galiojančių gyvybės draudimo sutarčių skaičius padidėjo mažai, nes 63,5 tūkst. sutarčių pasibaigė arba buvo nutrauktos tiesiog anksčiau laiko.

Nors didžiausią Lietuvos gyvybės draudimo rinkos dalį užima investicinis gyvybės draudimas, 2010 m. daugiau įtakos draudimo sutarčių skaičiaus didėjimui turėjo papildomo draudimo dėl žalos asmeniui draudimo grupė. Per metus naujai sudarytų šios draudimo grupės sutarčių skaičius padidėjo 2 proc. Investicinio gyvybės draudimo sutarčių sudaryta 1 proc. mažiau palyginus su 2009 m. Draudimo išgyvenimo atvejui sutarčių skaičius 2010 m. nepasikeitė.

2010 m. gyvybės draudimo rinkoje buvo pasirašyta 543,1 mln. litų įmokų, t.y. 11,6 proc. daugiau nei 2009 m. Didžiausią įtaką gyvybės draudimo rinkos augimui padarė 16,1 proc. padidėjusi investicinio gyvybės draudimo įmokų apimtis.

Sparčiausiai, t.y. 62,4 proc. 2010 m. augo draudimo mirties atvejui įmokų suma. Draudimo išgyvenimo atvejui įmokų suma 2010 m. dar sumažėjo – 1,6 proc. Investicinio gyvybės draudimo įmokų dalis draudimo portfelyje 2010 m. padidėjo 2,8 proc. punkto ir siekė 70,6 proc. viso draudimo portfelio, draudimo išgyvenimo atvejui sumažėjo 3,0 proc. punkto iki 23,0 proc., draudimo mirties atvejui išaugo 0,9 proc. punkto ir sudarė 3 proc. Gyvybės draudimo išmokos, įskaitant išperkamasias sumas, 2010 m. sumažėjo 11,4 proc. ir sudarė 204,5 mln. litų. Pagrindinė priežastis – 27,2 proc. sumažėjusios draudimo išgyvenimo atvejui išperkamosios sumos, nes mažiau gyventojų nutraukė gyvybės draudimo sutartis.

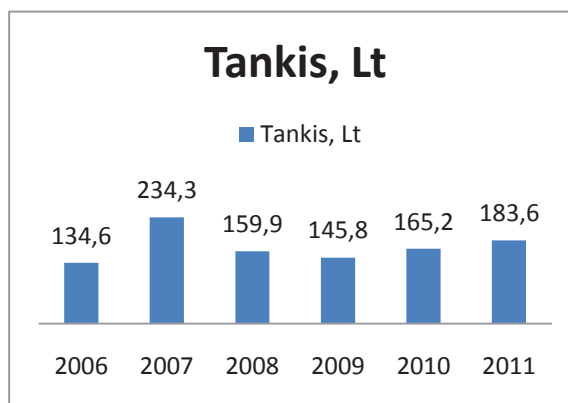
2010 m. gyvybės draudimo įmonės uždirbo 32,8 mln. litų pelno, t.y. 3,6 proc. daugiau nei 2009 m. Keturios, LR registruotos gyvybės draudimo įmonės, dirbo pelningai, o viena patyrė nuostolius. Pagrindinės gyvybės draudimo veiklos pelnas šiek tiek sumažėjo, tačiau papildomai vykdoma sveikatos draudimo veikla jau nebuvo nuostolinga. Teigiamos įtakos turėjo padidėjusi pasirašytų įmokų apimtis. Didžioji pelno dalis buvo gauta iš investicinės veiklos.

Draudimas ekonomikoje: pagrindiniai matai

Draudimo prasiskverbimas¹⁵, draudimo tankis bei išsiplėtimas¹⁶ – svarbios dimensijos rinkos plėtrai įvertinti ir prognozėms atlikti. Šie rodikliai padeda nusakyti ir palyginti draudimo reikšmę šalių ekonomikai (žr. 1 pav.).

¹⁵ per ataskaitinį laikotarpį pasirašytų draudimo bruto įmokų ir šalies BVP santykis

¹⁶ per ataskaitinį laikotarpį sudarytų draudimo sutarčių ir šalies gyventojų skaičiaus santykis

1 pav. Draudimo tankio dinamika 2006 -2011 m.

Šaltinis: Sudaryta autorių, remiantis 2011 m. Lietuvos Banko Riziką ribojančios priežiūros departamento ataskaita ir Statistikos departamento duomenimis

Kaip matome, situacija gyvybės draudimo rinkoje gerėja ir nuo 2009 metų matosi neryškus, bet vis dėl draudimo įmokų, tenkantis vienam Lietuvos gyventojui augimas. Šiek tiek kitokia situacija su išsiplėtimu ir skvarba (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Draudimo skvarbos ir išsiplėtimo dinamika

Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Skvarba, proc.	0,6	0,8	0,5	0,5	0,6	0,5
Išsiplėtimas, vnt.	0,1	0,12	0,12	0,12	0,13	0,148

Šaltinis: Sudaryta autorių, remiantis 2011 m. Lietuvos Banko Riziką ribojančios priežiūros departamento ataskaita ir Statistikos departamento duomenimis

Koncentracija – dar vienas svarbus rinkos struktūros rodiklis. Rinkos koncentraciją galima išmatuoti naudojant Herfindahl–Hirschman indeksą (HHI) ir n firmos koncentracijos koeficientą (CRn).

Herfindahl-Hirschman indeksas apskaičiuojamas kaip visų rinkoje veikiančių ūkio subjektų rinkos dalių kvadratų suma:

$$HHI = \sum_{i=1}^n s_i^2 \quad [1]$$

Didžiausia indekso reikšmė monopolinėje rinkoje, siektų 10000. Rinkos koncentracijai augant ir konkurencijai mažėjant, Herfindahl-Hirschman indeksas didėja. Ir atvirkščiai, maža indekso reikšmė atspindi didelę konkurenciją.

Remiantis 2010 metų Draudimo priežiūros komisijos ataskaitos duomenimis, Herfindahl-Hirschman indeksas Lietuvos gyvybės draudime padidėjo 123 taškais ir sudarė 1898. Tuo tarpu ne gyvybės draudime Herfindahl-Hirschman indeksas 2010 metais padidėjo 27 taškais ir sudarė 1760.

Tačiau, tiek gyvybės, tiek ne gyvybės draudime šis indeksas rodo vidutinę koncentraciją draudimo rinkoje.

Kitas koncentraciją nustatantis rodiklis – *n* firmos koncentracijos koeficientas. Jis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$CR_n = \sum_{i=1}^n s_i, \text{ kur} \quad [2]$$

s_i - i-ojo draudiko rinkos dalis,

n – pasirinktas didžiausių draudikų skaičius sektoriuje.

Gyvybės draudimo rinkos lyderis pagal bendrą klientų sutarčių portfelį yra Swedbank Life Insurance, kuris užima 23,3 % visos rinkos. Taip susiklostė istoriškai, nes Swedbank Life Insurance perėmė buvusios Valstybinės draudimo įstaigos gyvybės draudimo sutarčių portfelį. Antroje vietoje yra UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ užimantis 18,1 % rinkos, ir trečioji vieta atitenka UAB „SEB Gyvybės draudimas“ -13,9 % gyvybės draudimo rinkos. Kalbant apie UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“, kurio portfelis pasiskirstęs aiškiai – 64% gyvybės draudimas su perduota rizika draudėjui, 12% mirties atvejo draudimas ir 24% kaupiamasis draudimas išgyvenimo atvejui, pastiebėme, kad ši bendrovė per 2011 metus padarė milžinišką šuolį, apėjus tokį „gigantą“ ir ilgametį lyderį – „SEB gyvybės draudimą“.

Apskritai gyvybės draudimo rinkoje, kaip pagrindą visame portfelyje sudaro gyvybės rizikos draudimas su perduota rizika draudėjui – 50,6 %, kiek mažesnę dalį užima draudimas mirties atveju – 29,8 % ir draudimas išgyvenimo atvejui sudaro 18,7 % visų sudarytų gyvybės draudimo sutarčių.

Lietuva ES šalių draudimo rinkos kontekste

XX amžiaus pabaigoje kuriantis bendrai Europos rinkai, Europos kompanijos pradėjo jungtis. 2000 metais sparti ekonomikos globalizacija paskatino Europos draudimo kompanijas vienyti, nes tik didelės kompanijos galėjo sėkmingai konkuruoti tarptautinėje rinkoje. [5]

Šiuolaikinis draudimas nėra ribojamas nacionalinių sienų – vienos šalies rezidentai gali įsigyti draudimą iš kompanijos, kurios įstatinio kapitalo kilmė yra fiziškai nutolusi nuo pardavimo sandorio vietos. Be to, draudimo veikla verčiasi ne vien draudimo kompanijos – nemažai bankų, gavę reikalingą licenciją, įsteigia arba nuperka draudikus, suteikia savo pavadinimą ir integruoja į visą finansinės grupės veiklą (pvz., SEB, Swedbank grupės). Šios galimybės generuoja labai skirtingus rezultatus skirtingose šalyse, nes jų teisinės sistemos, ekonominė sąranga, perkamoji galia, draudikų ir bankų rinkos galia, vartotojų poreikiai yra nevienodi. [5]

Albant apie gyvybės draudimą, dažniausiai turimas omenyje investicinis kaupiamasis gyvybės draudimas, kuris sparčiai plečiasi Europoje ir atspindi demografinius pokyčius žemyne. Mažėjantis gimstamumas, kuris nėra pakankamai subalansuojamas imigracinių srautų, kelia pavojų ekonominei situacijai, ypač ten, kur įdiegta Pay-As-You-Go (PAYG) sistema. PAYG sistema – tai socialinio draudimo sistema, garantuojanti esamiems pensininkams išmokas iš esamos darbo jėgos.

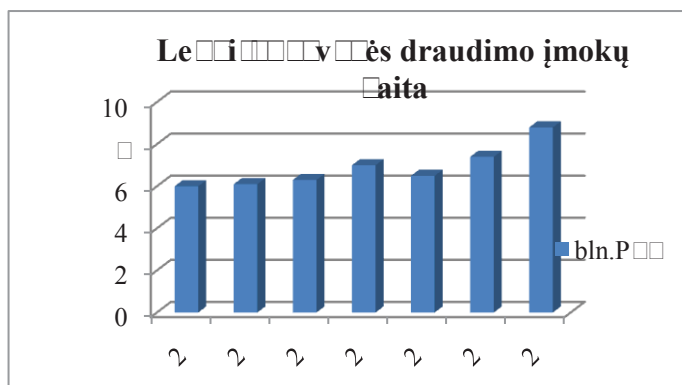
Kitas modelis – būsimų senatvės išmokų kaupimas viso aktyvaus darbo metu, t. y. pasikliaujama sukaupta suma, o ne ekonomikos padėtimi, tapus pensininku. Būtent šis variantas vis populiarėja, o jam įgyvendinti reikalingi privatūs draudikai. Tikimasi, kad tai padės spręsti demografinių pokyčių problemas, viliantis, jog jos nedarys didelės įtakos sukauptai sumai, išmokamai suėjus pensiniam amžiui. Kai kurios šalys jau dabar taiko mokestines lengvatas besidraudžiantiems pas privačius draudikus ir norintiems užsitikrinti finansinį stabilumą senatvėje.

Gyvybės draudimo įmokų dinamiką pavaizdavome trijų valstybių grafikuose, t.y. Lietuvos (maža valstybė), Lenkijos (didesnė valstybė už Lietuvą) bei Prancūzijos (Senoji ES valstybė narė, stipri ekonomika). Pasirinkome skirtingas valstybes tiek dydžiu, tiek ekonomikos lygiu, kad labiau suvoktumėme gyvybės draudimo įmokų pokyčius.

Toliau plačiau aptarsime šių trijų valstybių gyvybės draudimo įmokų dinamiką.

Lenkija

Lenkija į ES įstojo 2004 m., todėl sudarėme paveikslą su duomenimis nuo 2004 iki 2010 m., kuris atspindi bendrą tendenciją, kaip kito gyvybės draudimo įmokų suma. 2004 metais gyvybės draudimo įmokų suma siekė 6 bln zlotų, o 2010 metais išaugo iki 8,8 bln zlotų. Iš viso nuo 2004 m. iki 2010 m. įmokos išaugo apie 3 bln zlotų. Tačiau 2008m. matomas gyvybės draudimo įmokų sumažėjimas. Tam įtakos turėjo ekonominė krizė, kuri palietė ir Lenkijos draudimo sektorių. Tačiau sumažėjimas truko tik vienerius metus, nes 2009 m. vėl gyvybės draudimo įmokos pradėjo augti.

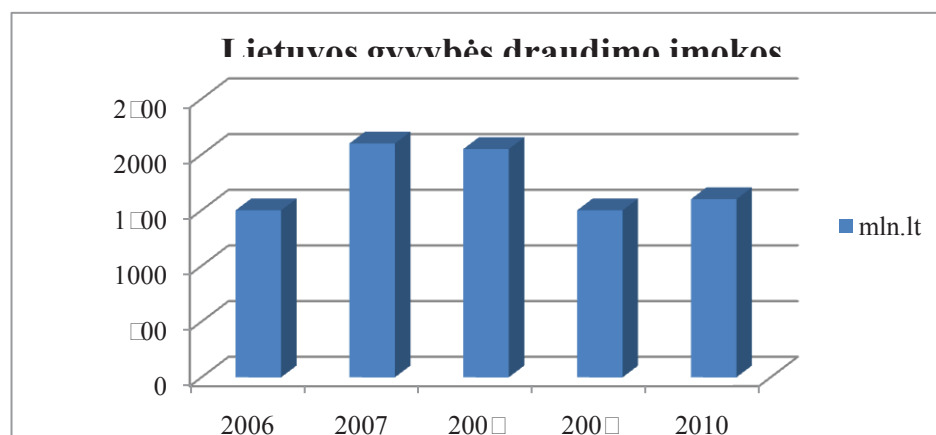
2 pav. Lenkijos gyvybės draudimo įmokų kaita 2004-2010 m.

Šaltinis: Sudaryta autorių, remiantis statistikos duomenimis [3]

Taigi, šis grafikas parodo, jog Lenkijoje gyvybės draudimo įmokos kiekvienais metais didėja, išskyrus 2008m., todėl galima daryti išvadą, jog šis draudimas kiekvienais metais tampa vis reikalingesnis ir susidomėjimas šiuo draudimu Lenkijoje auga.

Lietuva

Kita ES valstybė narė yra Lietuva. Sudarėme pasirašytų gyvybės draudimo įmokų grafiką 2006 – 2010 m. (žr. 3 pav.). 2006 m. gyvybės draudimo įmokos siekė apie 1,5 mlrd. Lt, o 2007 m. išaugo net iki 2,1 mlrd. Lt. Tačiau 2008 m. gyvybės draudimo įmokų suma sumažėjo 100 mln. Lt, tai nebuvo labai didelis sumažėjimas, nes jis sudarė tik 2 proc. Bet jau 2009 m. sumažėjimas sudarė net 24 proc., nes sumažėjo gyvybės draudimo įmokos nuo 2 mlrd. Lt iki 1,5 mlrd. Lt. Tokį staigų gyvybės draudimo įmokų sumažėjimą lėmė Lietuvos ekonominė krizė, kuri palietė visus sektorius, taip pat ir draudimą. Tačiau 2010 m. vėl matosi gyvybės draudimo įmokų augimas (11, 5 proc.), kuris didėjo ir 2011 m., bet šiek tiek sulėtėjo (3,9 proc.). Ši tendencija leidžia manyti, jog šiais, 2012 metais gyvybės draudimo įmokų suma turėtų taip pat augti.

□ **av** □ Lietuvos gyvybės draudimo įmokų pokyčiai 2006-2010 m.

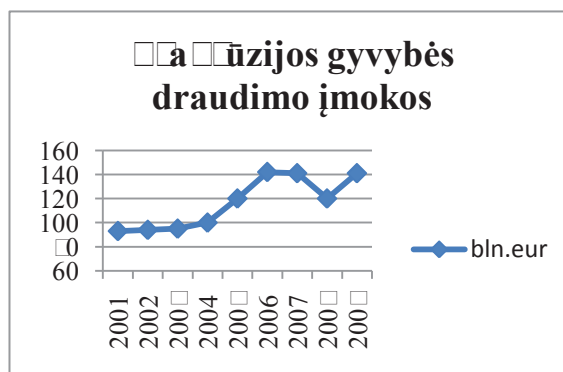
Šaltinis: Sudaryta autorių, remiantis DPK 2010 m. ataskaitos duomenimis [7]

Remiantis Lietuvos Respublikos Draudimo priežiūros komisijos duomenimis, gyvybės draudimo įmokos lyginant 2011 metų pirmąjį ketvirtį su 2010 metų pirmu ketvirčiu išaugo apie 5 proc. □aigi galima teigti, jog □ietuvoje taip pat kaip ir Lenkijoje didėja susidomėjimas gyvybės draudimu.

Prancūzija

Taip pat išskyrėme trečią ES valstybę narę - Prancūziją. 4 pav. pateikta diagrama rodo gyvybės draudimo bendrovių įmokas nuo 2001 iki 2009 m. Remiantis šiuo grafiku matome, jog gyvybės draudimo įmokos kiekvienais metais auga gana dideliu tempu, ypač nuo 2002 m. iki

2006. Tačiau 2006 m. gyvybės draudimo įmokos sustojo augusios ir staiga sumažėjo. Mažėjimas tęsėsi vienerius metus iki 2008 m. Tai buvo pats didžiausias gyvybės draudimo įmokų sumažėjimas Prancūzijoje. Tačiau nuo 2008 m. iki 2009 m. įmokos vėl pradėjo augti ir išaugo nuo 120 bln. iki 141 bln. eurų. Tai buvo aukščiausias taškas per visus šiuos metus. Taigi, remiantis šia statistika gyvybės draudimo įmokos Prancūzijoje taip pat auga dideliais tempais ir tik vienais metais, t.y. 2007 m. matomas sumažėjimas. Pagal šiuos duomenis, galima teigti, jog Prancūzijoje yra didelė paklausa bendrovių, kurios siūlo gyvybės draudimą ir vyrauja nuostata, jog gyvybės draudimas yra būtinas kiekvienam žmogui.

4 pav. Prancūzijos gyvybės draudimo įmokų kaita 2000 – 2009 m [4]

Taigi, atsižvelgiant į šiuos duomenis galima daryti išvadą, jog susidomėjimas ir susirūpinimas gyvybės draudimu didėja. Matomas sumažėjimas tik pasaulinės krizės laikotarpiu, tačiau šalių ekonomikai atsigaunant atsigauna ir draudimo sektorius. Išnagrinėjus plačiau tokias ES valstybes nares kaip Lenkiją, Lietuvą bei Prancūziją, galima numanyti, jog tai nėra atskirų šalių, o visos Europos kryptis, t.y. gyvybės draudimo augimas.

Išvados

Lietuvoje gyvybės draudimas neretai suvokiamas tik kaip pinigine išmoka po apdraustojo mirties. Gyvybės draudimas atlieka daug funkcijų – nuo rizikos padengimo ir apsaugos užtikrinimo nelaimės atveju iki investavimo ir kaupimo galimybių. Pagrindinė gyvybės draudimo funkcija yra apsaugoti draudėjus nuo neigiamų ekonominių padarinių, kuriuos sukelia mirtis, neįgalumas, arba atitinkamai užtikrinti finansinę padėtį senatvėje.

Pastaraisiais metais išryškėjo tokios Lietuvos gyvybės draudimo rinkos tendencijos, būdingos ir Vakarų šalių gyvybės draudimo paslaugų rinkoms, kurias jau seniai veikia globalizacijos procesai. Iš tokių tendencijų pažymėtinos šios: intensyvus užsienio kapitalo skverbimasis, gyvybės draudimo bendrovių koncentracija ir veiklos integracija su bankais.

Esant didžiulei konkurencijai gyvybės draudimo rinkoje, įmonėms naudinga būtų išsikirti kitokių, originalių produktų. Draudimo kompanijos, siekdamos išsilaikyti rinkoje, pateikia naujų draudimo produktų, tobulina jų pardavimo metodus. Aktyvėjant konkurencijai, smulkioms draudimo kompanijoms išsilaikyti darosi vis sudėtingiau.

Lietuvos gyvybės draudimo rinka turi didelių plėtros galimybių, jas patvirtina menki draudimo išsivystymo rodikliai. Lietuvoje mažiau nei 15 % dirbančiųjų kaip ilgalaikio taupymo priemonę yra pasirinkę gyvybės draudimą. Gyvybės draudimas plėsis daugiau negu ne gyvybės draudimas. Remiantis *HHI* ir *CR* indeksų reikšmėmis gyvybės draudimo rinka lieka gana stipriai koncentruota, keletas kompanijų turi didžiąją rinkos dalį.

Literatūra

1. Aidukienė L., Simanavičienė A. (2010). Ekonominio nuosmukio poveikis Lietuvos draudimo rinkai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1(17): 4–14.
2. Baldwin B. (2001). *The new life insurance investment advisor*. 2nd ed. McGraw-Hill: 445.
3. Barauskaitė J., Lezgovko A. Ekonominiai ir socialiniai gyvybės draudimo aspektai. Prieiga per internetą: <http://www.draudimas.com/?id=403034> [žiūrėta 2011-12-17].
4. Poland Insurance Report Q4 2010“. *Business Monitor International Review*. „Prieiga per internetą: <http://www.companiesandmarkets.com/Market-Report/poland-insurance-report-q4-2010-345347.asp> [žiūrėta 2012-01-10].
5. Charles B. Norton *Life insurance– its nature, origin and progress; a plain exposition of the principles of life insurance*. (interaktyvus). Prieiga per internetą: http://books.google.lt/books?id=-CkpAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, [žiūrėta 2012-03-30].
6. French insurance market faces innovation challenge. Prieiga per internetą: <http://www.insuranceinsight.eu/insurance-insight/analysis/2085757/french-insurance-market-innovation-challenge>, [žiūrėta 2011-12-10].
7. Lezgovko A., Lastauskas P. (2008). Šiuolaikinė draudimo rinka ES šalyse ir Lietuvoje: analizė ir perspektyvos. *Ekonomika*, (82): 127-146.
8. Lietuvis gyvybės draudimui skiria keliasdešimt kartų mažiau lėšų nei statistinis europietis. (interaktyvus). Prieiga per internetą: <http://www.vtv.lt/naujienos/draudimas/lietuvis-gyvybes-draudimui-skiria-keliasdesimt-kartu-maziau-lesu-nei-statistinis-europ-7.html>, [žiūrėta 2012-01-10].
9. Mėnesinė draudimo rinkos apžvalga. (2011). Prieiga per internetą: http://www.dpk.lt/files/pensijos/pensiju_menesio_statistika/2011-12-31.pdf, [žiūrėta 2012-02-02].
10. Pagrindiniai Lietuvos rodikliai. Statistikos departamentas. – Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/>, [žiūrėta 2012-02-02].

PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT IN LITHUANIAN LIFE INSURANCE INDUSTRY

Aleksandra Lezgovko, Danguolė Jablonskienė

Summary

Lithuania, like in any other developing country, financial services are playing an increasingly important role. Life insurance is a great way to ensure yourself as well as your family a financial support in a case of emergency, to save the desired amount for children's studies and have no financial worries when you retire.

Life insurance companies offer various life and health insurance services, as well as an excellent opportunity to adapt these policies to the needs of each of the residents. The interests of the insurers, different broker companies, the state and the public sometimes clash in the market of life insurance, but they all have a common goal - to provide financial assistance to people and to ensure them a peaceful retirement. In modern times life insurance does not only perform a guarantee function, which is typical to any kind of insurance, but it also became an important sector providing financial and investment services to the whole society. According to the historical trends many of life insurance indicators are part of a general economic chain.

At the moment Lithuania's economy is particularly affected by the worldwide financial and economic crisis which came unexpectedly, but even before Lithuania had not reached such level of market development, which prevails in the Western countries. Faced by the economic crisis the market of life insurance had to overcome many problems find ways to stabilize it.

On the other hand, the pre-crisis period showed a constant growth in the field of life insurance. This particular growth was influenced by a developing economy and the rising prosperity of the society. According to many authors, one of the primary factors of economic environment is the financial situation of the countries' residents. Although the State of Lithuania encourages long-term savings by introducing incentives for individuals who have life insurance contracts, it clearly is not enough. The decline of the average income level does not encourage any development in the market of life insurance contrary to a significant impact of the unemployment growth in the country. In the year 2010 when economically difficult times started the unemployment rate in Lithuania was as high as about 18 percent. It is therefore necessary to the constant development of the market of life insurance to improve the country's economic environment, which is primarily related to the growth in average income and reduction of the unemployment.

Keywords: insurance, insurance system, life insurance, life insurance market.